

LATVIJAS REĢIONĀLO HIDROĢEOLOĢISKO MODEĻU ĪSTENOŠANAS VĒSTURE RĪGAS TEHNISKAJĀ UNIVERSITĀTĒ (METODES UN PROBLĒMAS)

Aivars SPALVIŅŠ

*RTU Datorzinātnes un informācijas tehnoloģijas fakultāte,
Vides modelēšanas centrs,
e-pasts: emc@cs.rtu.lv*

**Latvijas Universitātes 69. zinātniskā konference
Ģeoloģijas sekcijas „Baltijas artēziskā baseina
pazemes ūdeņi” apakšsekcija**

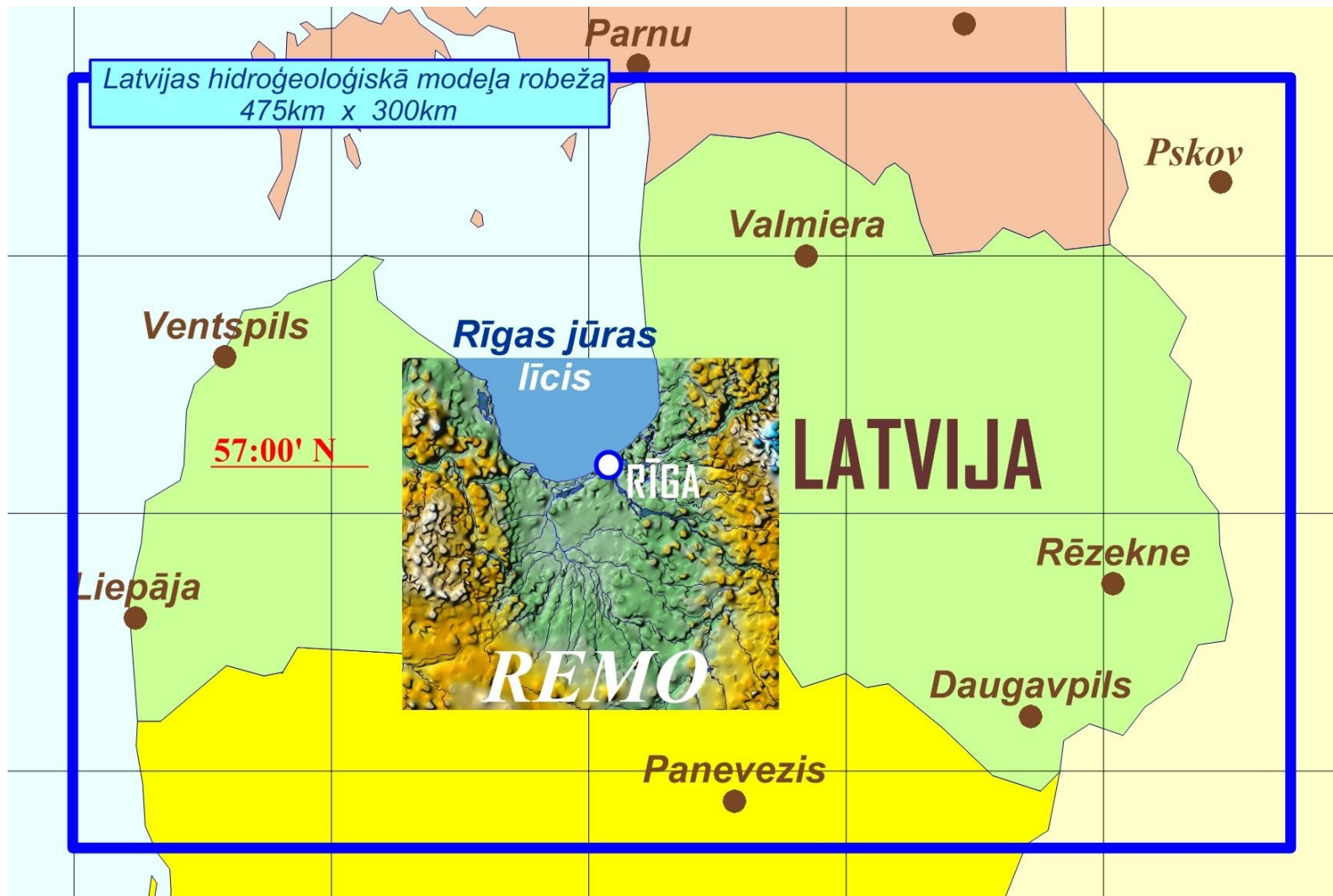
Kopš 1993. gada Rīgas Tehniskā universitāte (RTU) ir piedalījies Latvijas reģionālo hidroģeoloģisko modeļu īstenošanā: Reģionālais Modelis (REMO) „Lielā Rīga” veidots no 1993. gada līdz 1996. gadam un 2010. gadā uzsākts īstenot ERAF projektu *„Hidroģeoloģiskā modeļa izveidošana Latvijas pazemes ūdens krājumu apsaimniekošanai un vides atveseļošanai”*

Modelis REMO izveidots kopā ar bijušo Valsts Ģeoloģijas dienestu un paredzēts informācijas apkopošanai par Latvijas centrālās daļas Devona artēziskajām ūdensgūtnēm (Rīga, Jūrmala, Jelgava u.c.). Modelis tika izmantots Rīgas pilsētas jauno pazemes ūdens avotu pētīšanai (1996.g.), Inčukalna gudrona dīķu areāla HM veidošanai (1998.g.) un ūdensgūtnes aprēķiniem Coca-Cola rūpnīcai (2009.g.)

(HM) aptver 168km×156km
platību. Režģa plaknes solis ir
4000m. Vertikālā virzienā
REMO satur 10 horizontus,
kurus atdala sprostsļāņi.

Kopīgais mezglu skaits
 $N=43 \times 40 \times 10=17200$.

Modelēšanas rezultāti
apkopoti karšu atlasā, kurš
publicēts 1996. g.

Reģionālo hidroģeoloģisko modeļu izvietojums

1996.gadā reģionālā HM „Lielā Rīga” izveidošana bija ievērojams profesionāls sasniegums. Modeļa īstenošanai tika radīti un izmantoti jauni algoritmi un programmatūras rīki (galvenā modelējošā programma, ģeoloģisko datu interpolācijas programma, kura var izmantot līnijas kā datu nesējus, zemes virsmas reljefa karte kā robežnoteikums reģionālās infiltrācijas plūsmas automātiskai aprēķināšanai u.c.).

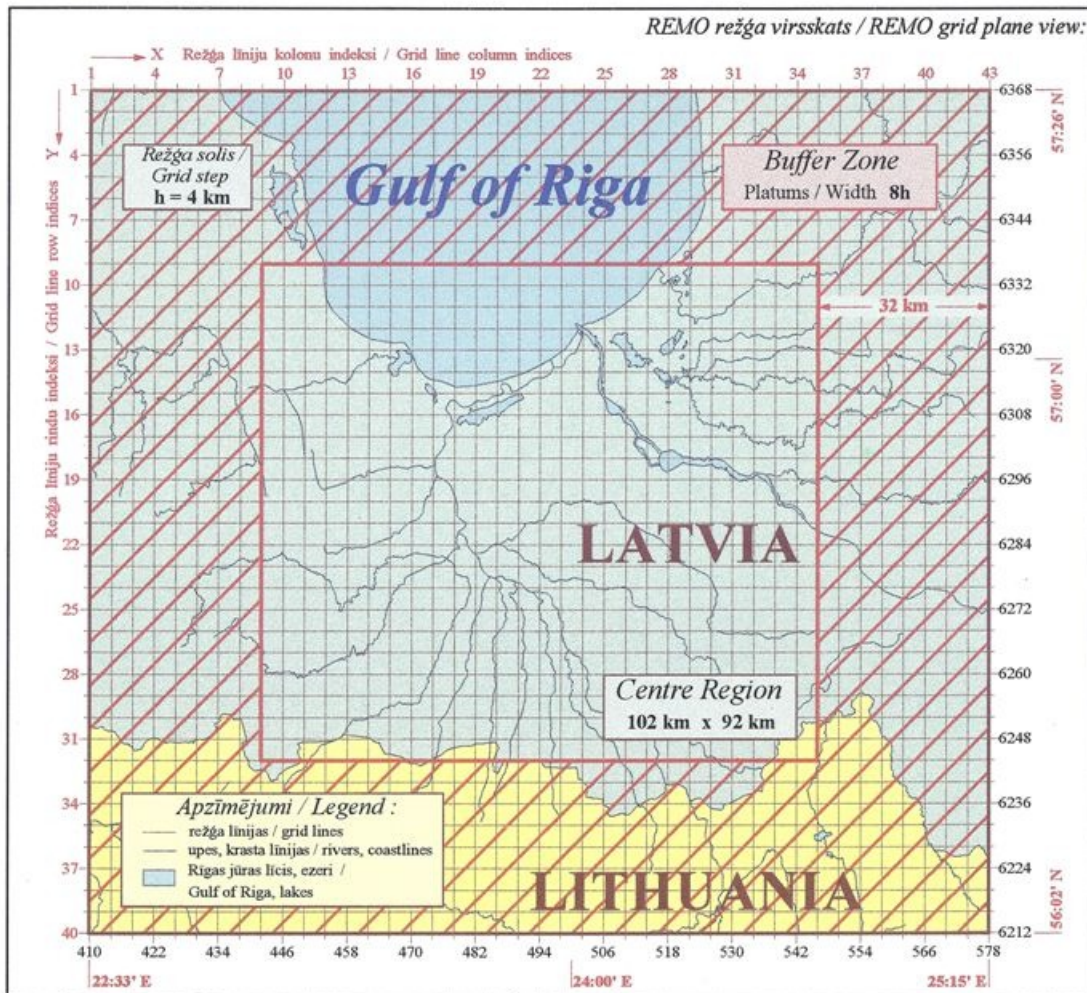

REMO
"Large Riga"

REMO VIRSSKATS UN VERTIKĀLĀ SHEMATIZĀCIJA

REMO PLANE VIEW AND VERTICAL SCHEMATIZATION

1.2

Latvijas 1992.g. koordinātu sistēma (LKS-92); Transversālā Merkatora plakne;
Latvian Coordinate System, 1992; Transverse Mercator Projection;

Ass meridiāns 24°00'E
Central Meridian 24°00'E

Mērogs: 1 : 1 200 000
Scale: 1 cm = 12 km

Vertikālā shematizācija / Vertical schematization:

Nosaukums Name	Ģeoloģiskais kods Geological code	REMO sekcijas Nr. un kods No. and code of REMO section
Augsējās pjezometr.virsmas Top piezometric surface	relh	0. relh
Quaternary	zQ#	1. (z) zQ#
	Q	1. (xy) Q
Kotleru Žagares Švėtes Tėrvėtes Mėru Akmėnes Kursas Jonėšku Elejas Amulas Stėpinu Katlešu-Ogres Daugavas Daugavas Salaspils Plavėnu Plavėnu Amatas Amatas Gauja upper Gauja upper Gauja lower Gauja lower Burtņieku Burtņieku Arikula Narvas Narvas Narvas Pėrnavas	gQ	2. (z) gQ
	D3ktl	2. (xy) D3fm#
	D3žg	
	D3šv	
	D3tr	
	D3mr	
	D3ak	
	D3kur	
	D3jn	
	D3el	3. (z) D3el#
D3aml		
D3stp	3. (xy) D3dg#	
D3ktl+og		
D3dg		
D3dg	4. (z) D3sl#	
D3slp		
D3pl	4. (xy) D3pl	
D3pl	5. (z) D3am#	
D3am		
D3am	5. (xy) D3am	
D3gj2	6. (z) D3gj2	
D3gj2	6. (xy) D3gj2	
D3gj1	7. (z) D3gj1	
D3gj1	7. (xy) D3gj1	
D2brt	8. (z) D2brt	
D2brt	8. (xy) D2ar#	
D2ar		
D2nr3		
D2nr2	9. (z) D2nr#	
D2nr1		
D2pr	9. (xy) D2pr	

- apvienotais slānis / united layer
zQ# - augšējā morēna ar ietvertu aerācijas zonu /
upper moraine, aeration zone included

Horizonts / Aquifer
Sprotslānis / Semipervious stratum

Finansējums / Financed by:

1. Valsts Ģeoloģijas dienests; Līgums Nr. 6060/95
State Geological Survey of Latvia; Contract No. 6060/95

2. Latvijas Zinātnes padome; Grants Nr. 93.589
Latvian Council of Science; Grant No. 93.589

Zin. vadītājs / Sc. Manager: A. SPALVIŅŠ

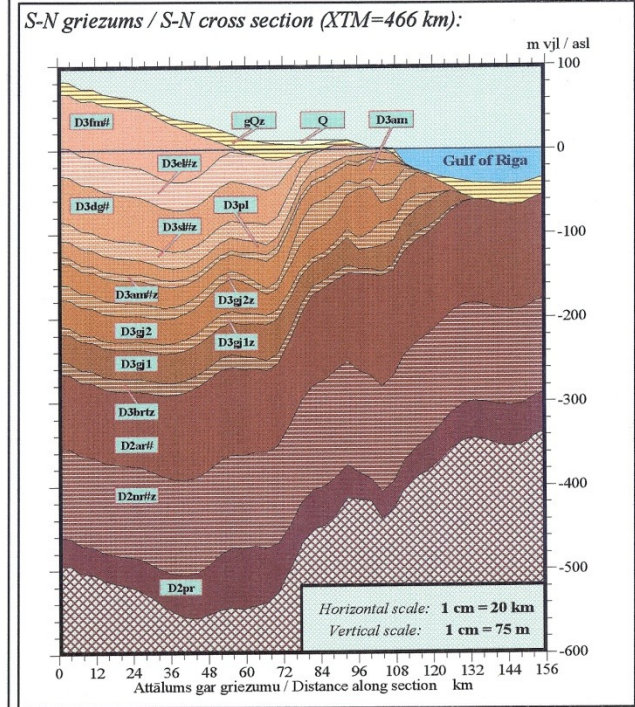
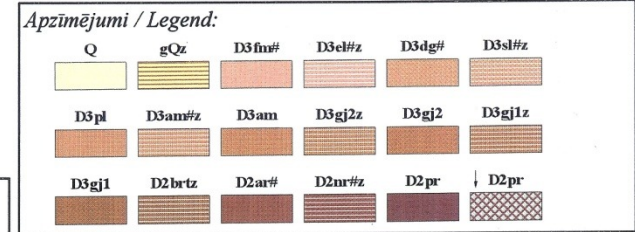
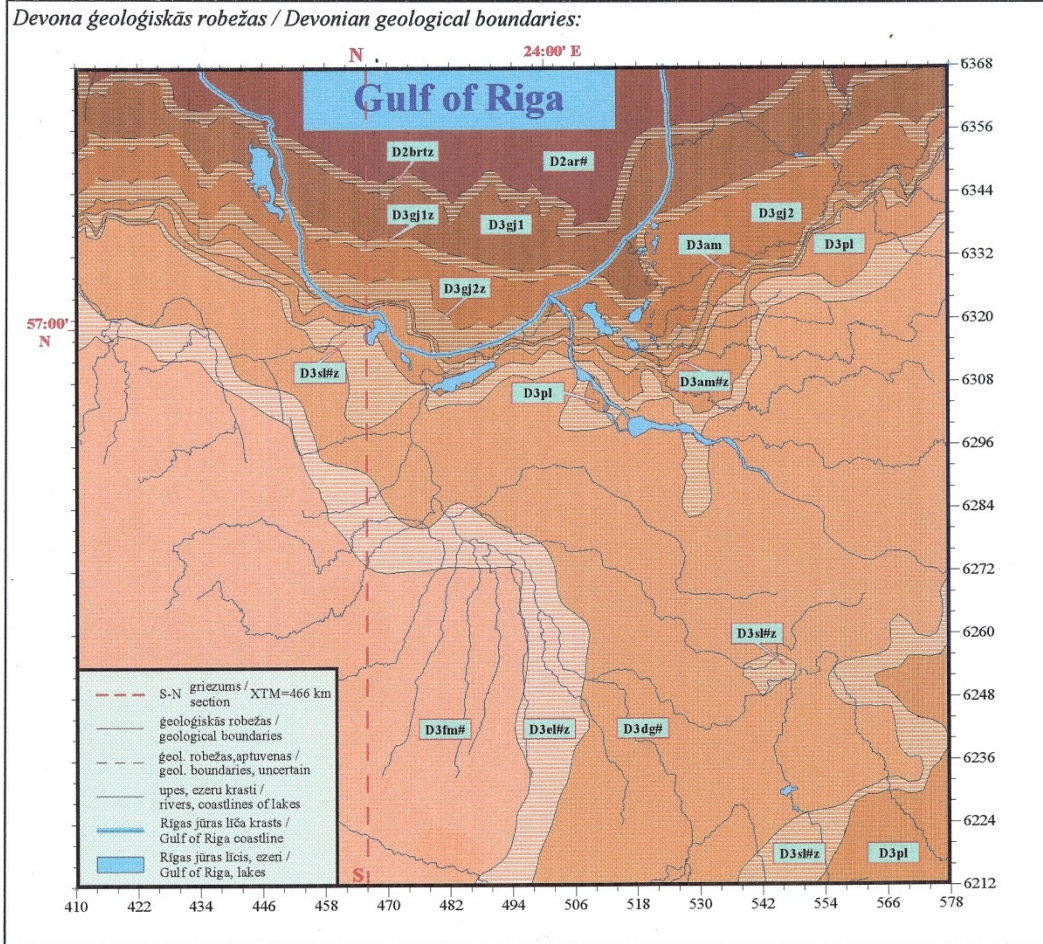
12.06.96

REMO
"Large Riga"

DEVONA ĢEOLOĢISKĀS ROBEŽAS.
REMO VERTIKĀLAIS S-N GRIEZUMS
DEVONIAN GEOLOGICAL BOUNDARIES.
REMO VERTICAL S-N CROSS SECTION

Encl. 2. Devonian geological boundaries. REMO vertical S-N cross section, map 1.3 from [2]

Finansējums / Financed by:

- Valsts Ģeoloģijas dienests; Līgums Nr. 6060/95
State Geological Survey of Latvia; Contract No. 6060/95
- Latvijas Zinātnes padome; Grants Nr. 93.589
Latvian Council of Science; Grant No. 93.589

Zin. vadītājs / Sc. Manager: A. SPALVIŅŠ

ENVIRONMENT MODELLING CENTRE * RTU
© Copyright 1996
12.06.96

Latvijas 1992. g. koordinātu sistēma (LKS-92); Transversālā Merkatora plakne; Ass meridiāns 24°00'E
Latvian Coordinate System, 1992; Transverse Mercator Projection; Central Meridian 24°00'E

Mērogs: 1 : 1 200 000
Scale: 1 cm = 12 km

Mūsdienu vērtējumā HM „Lielā Rīga” ir šādi trūkumi:

- modelis aptver tikai centrālo Latvijas daļu;
  - modeļa realizācijas programmatūra ir oriģināls rīks, kura sekmīgai izmantošanai lietotājam (Valsts ģeoloģijas dienests) bija jāsauglabā cieša saite ar autoriem. Pēc 1996. gada šāda saite nepastāvēja un tāpēc HM tika izmantots tikai RTU;
    - modeļa plaknes aproksimācijas solis 4000m ir pārāk liels;
    - modeļa izmantotā kvazi-trīsdimensiju galīgo starpību aproksimācijas shēma nedod precīzu saskaņojumu ar licenzētām programmatūrām, kuras izmanto ūdens daļiņu un piesārņojuma kustības modelēšanai.

Valsts ģeoloģijas dienestam pēc 1996. gada zuda aktīva vajadzība izmantot HM „Lielā Rīga” šādu iemeslu dēļ:

- tika pieņemts un īstenots lēmums par Daugavas plašu izmantošanu Rīgas pilsētas ūdens apgādei;

- visā Latvijā pazemes ūdens patēriņš būtiski samazinājās.

Laika posmā starp REMO un jauno ERAF projektu RTU Vides modelēšanas centrs, realizējot praktiskos uzdevumus, būtiski pilnveidoja prasmes, metodes un rīkus HM veidošanai. HM tiek veidoti komecprogrammatūras Groundwater Vistas (GV) vidē; Šī programmatūra tiek regulāri modernizēta un tiek plaši izmantota Eiropā un pasaulē; GV ietver plašu specializēto rīku klāstu: MODFLOW, MODPATH, MT3D u.c., kurus pilnveido ASV ģeoloģijas dienests;

Vairākkārt modernizēts (1999.g., 2007.g.) RTU izstrādātais ģeoloģisko datu interpolācijas rīks pilnveidota metodika, kura paredz zemes virsmas reljefa kartes izmantošanu infiltrācijas plūsmas realizācijai. Aprobēta HM īstenošanas metode, kura neprasa (vismaz modeļa būves sākumā) izmantot reālo ģeoloģiskās vides ģeometriju.

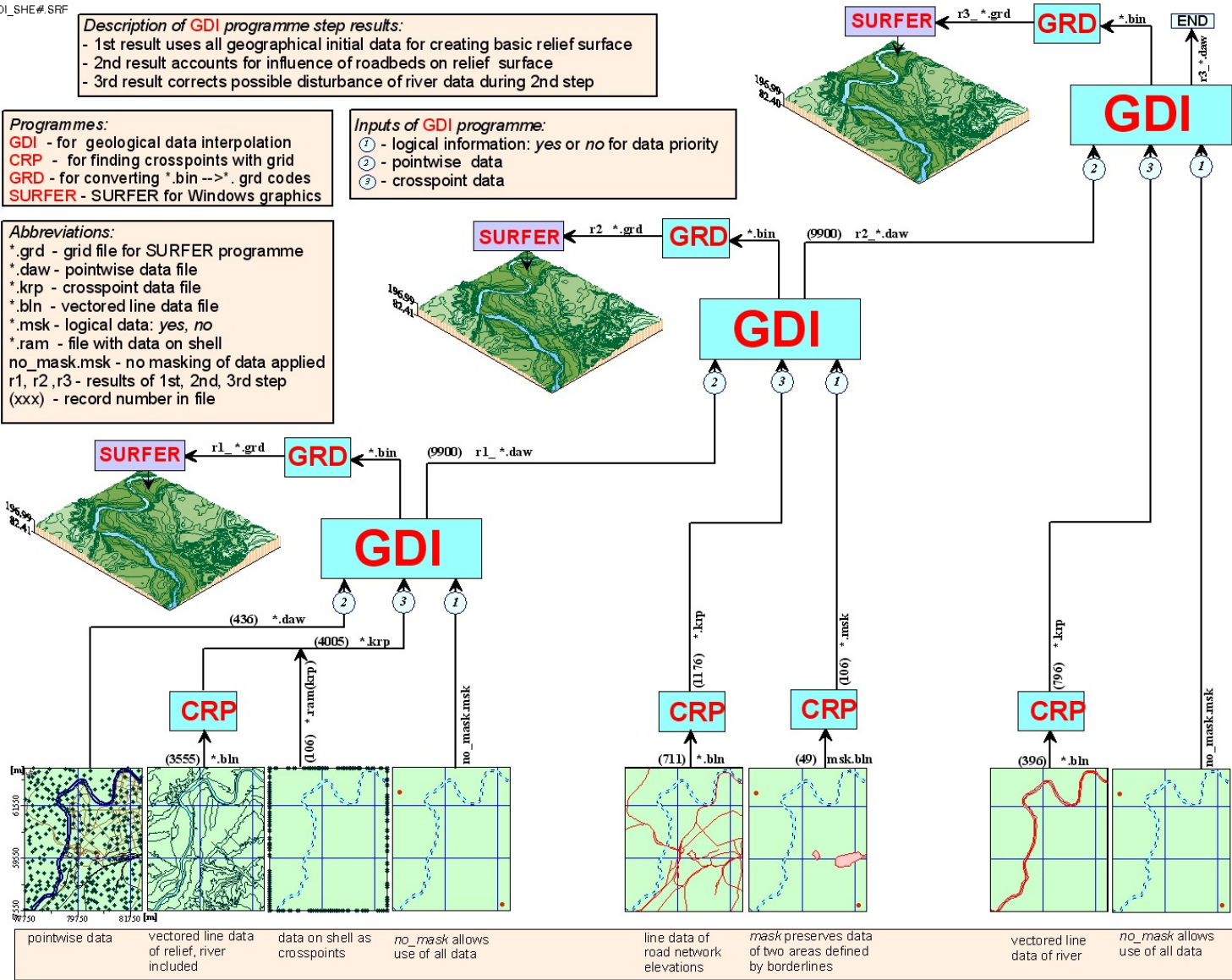

Description of GDI programme step results:
 - 1st result uses all geographical initial data for creating basic relief surface
 - 2nd result accounts for influence of roadbeds on relief surface
 - 3rd result corrects possible disturbance of river data during 2nd step

Programmes:
GDI - for geological data interpolation
CRP - for finding crosspoints with grid
GRD - for converting *.bin --> *.grd codes
SURFER - SURFER for Windows graphics

Inputs of GDI programme:
 ① - logical information: yes or no for data priority
 ② - pointwise data
 ③ - crosspoint data

Abbreviations:
 *.grd - grid file for SURFER programme
 *.daw - pointwise data file
 *.krp - crosspoint data file
 *.bln - vectored line data file
 *.msk - logical data: yes, no
 *.ram - file with data on shell
 no_mask.msk - no masking of data applied
 r1, r2, r3 - results of 1st, 2nd, 3rd step
 (xxx) - record number in file

Modeļa ieejas datu (karšu) sagatavošanas shēma

Latvijas HM aptvers
475km×300km areālu aktīvajai
pazemes ūdens zonai (līdz
Pērnavas horizontam), kuru Latvijā
izmanto dzeramā ūdens apgādei.
Modelis tiks realizēts GV vidē,
plaknes aproksimācijas solis
500m, izmantojot pilno
trīsdimensiju galīgo starpību
aproksimācijas shēmu.

Vertikālā
shematizācija paredz
25 modeļa plakņu
izmantošanu. HM
režģis ietver
 $601 \times 951 \times 25 = 1428877$
5 mezglus

#-apvienotais ūdens slānis; ---#z—apvienotais sprosts slānis

---> sprosts slānis

Modeļa plaknes Nr.p.k.	Nosaukums	Ģeolo- ģiskais kods	Modeļa plaknes kods
1.	Reljefs	relj	relj
2.	Aerācijas zona	aer	aer
3.	Bezspiediena kvartārs	Q4-3	Q2
4.	Augšējā morēna	gQ3	gQ2z
5.	Spiediena kvartārs Jura	Q1-3 J	Q1
6.	Apakšējā morēna Triass	gQ1-3 T	gQ1#z
7.	Perma Karbons Škerveles Ketleru	P2 C1 D3žk D3ktl	D3ktl#
8.	Ketleru	D3ktl	D3ktlz
9.	Žaģares Svētes Tērvetes Mūru	D3žg D3sv D3tr D3mr	D3žg#
10.	Akmenes	D3ak	D3akz
11.	Akmenes Kursas Jonīku	D3ak D3krs D3jn	D3krs#
12.	Elejas Amulas	D3el D3aml	D3el#z
13.	Stipņu Katlešu Ogres Daugavas	D3stp D3ktl D3og D3dg	D3dg#
14.	Daugavas Salaspils	D3dg D3slp	D3slp#z
15.	Pļaviņu	D3pl	D3pl
16.	Pļaviņu Amatas	D3pl D3am	D3am#z
17.	Amatas	D3am	D3am
18.	Augšējā Gauja	D3gj2	D3gj2z
19.	Augšējā Gauja	D3gj2	D3gj2
20.	Apakšējā Gauja	D3gj1	D3gj1z
21.	Apakšējā Gauja	D3gj1	D3gj1
22.	Burtnieku	D2brt	D2brtz
23.	Burtnieku Arikula Narvas	D2brt D2ar D2nr3	D2ar#
24.	Narvas Narvas	D2nr2 D2nr1	D2nr#z
25.	Pērnavas	D2prn	D2pr

pasākumi ir sadi:

prasību saskaņošana ar LVĢMC par HM kā Vienotās vides informācijas sistēmas moduli; modeļa vertikālās shematizācijas izvēle; modeļa sākuma datu kopuma radīšana; modelim nepieciešamo digitālo karšu izveidošana; modeļa būve un kalibrēšana.

Visi modeļa īstenošanas pasākumi ir savstarpēji saistīti. Piemēram, modeļa kalibrēšanas etapā var rasties nepieciešamība koriģēt

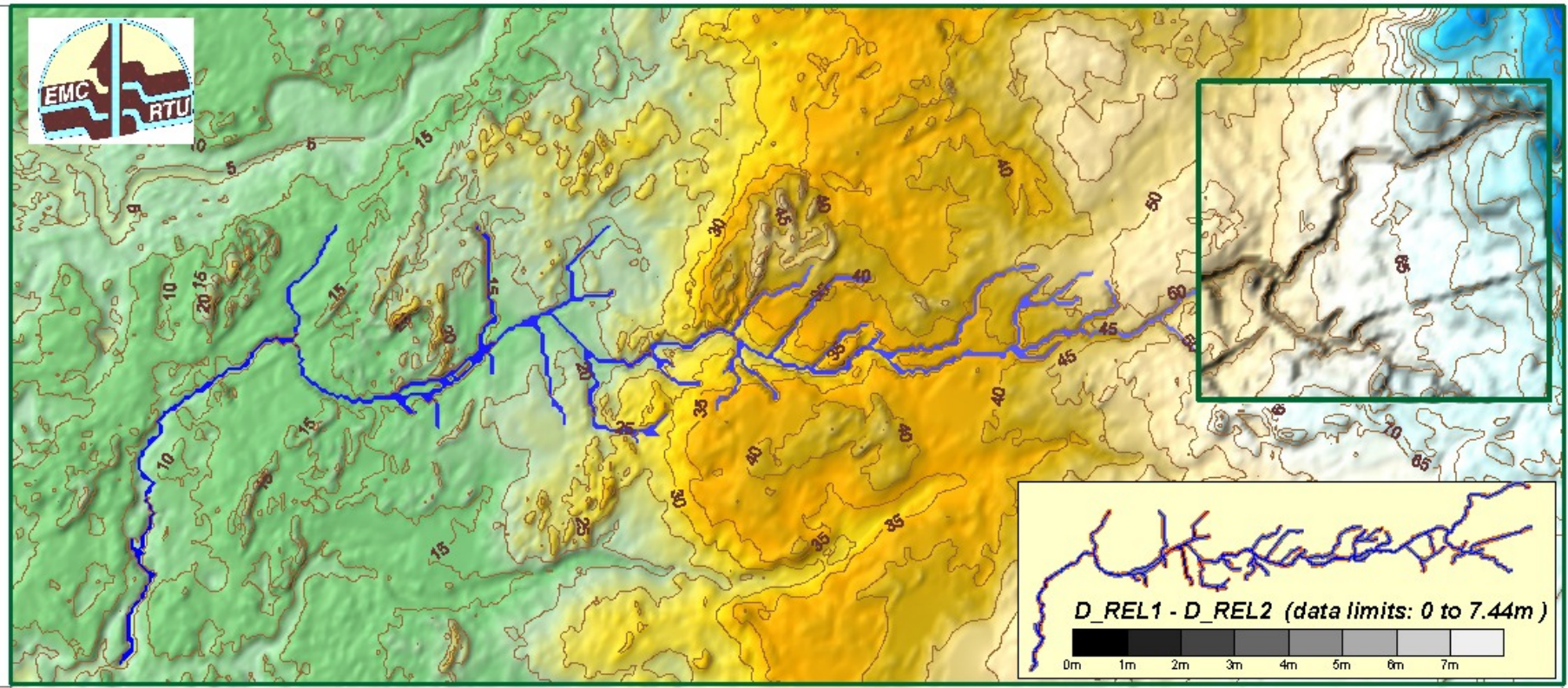
Darbietilpīga ir hidrogrāfiskā tīkla (upes, ezeri) izveidošana un iekļaušana zemes virsmas digitālajā reljefā. Upes modelī tiks uzdotas kā nepārtraukta līnija ar uzdotu garenprofilu, ezeri kā poligoni ar uzdotiem līmeņiem. Hidrogrāfiskais tīkls ir reljefa koriģējošs elements un tiks izmantots kā izkliedētais robežnoteikums.

6329240

6316150

6521080

550970

Krievupes baseina digitālā reljefa fragments ar iestrādātu hidrogrāfisko tīklu

ERAF projektā (2 gadi īstenošanai, finansējums 140900Ls) īstenotais HM būs daļa no Latvijas Vienotās vides informācijas sistēmas, kuru uztur Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs (LVĢMC). Modeļa esamība uzlabos šīs sistēmas kvalitāti, jo būs publiski pieejami dati, kuri nepieciešami pazemes ūdens resursu racionālai pārvaldībai un Eiropas Savienības direktīvu īstenošanai pirmajam plānošanas ciklam (2004.g.-2015.g.).